

Лекція 4. Скло оптичне з особливими властивостями

1. Кольорове оптичне скло

Кольорове оптичне скло застосовують для виготовлення світлофільтрів, які обмежують чи послаблюють пропускання світла, заданого спектрального складу. Основною характеристикою кольорового оптичного скла є нормована спектральна крива залежності світлопропускання τ_λ чи оптичної щільності D_λ від довжини хвилі λ . Каталог кольорового оптичного скла, що випускається промисловістю, містить 117 марок розділених по 15 типів у залежності від кольору. У позначенні скла використовують 2-3 букви а за ними цифри. Наприклад: УФС-1 (ультрафіолетове скло), ЖЗС-5 (жовто-зелене скло), СЗС-22 (синьо-зелене скло), ЗС-11 (зелене скло). Фарбування скла обумовлюється введенням у його склад хімічних барвних речовин (барвників) які можуть знаходитися в склі в молекулярному розчиненому чи колоїдному стані. Молекулярні барвники - окисли важких металів: кобальт, залізо, нікель і ін., що при варінні скла цілком розчиняються в його основі. Характер спектральної кривої пропускання скла пофарбованого молекулярними барвниками при зміні концентрації барвників практично не змінюється, а змінюється лише інтегральний коефіцієнт світлопропускання. Вибірче поглинання світла в них обумовлено резонансними коливаннями електродів барвників. При вторинній термообробці колір скла не змінюється.

Фарбування скла колоїдними барвниками: золотом, сріблом, сульфатами і селенідами кадмію засноване на виборчому розсіюванні світла дисперсними часточками барвників. Скло, що має колоїдні барвники в атомарному стані - безбарвні. Фарбування з'являється в результаті росту дрібних кристаликів металу ($L=100$ нм) при вторинному наведенні. Найбільше розповсюдження серед кольорового скла одержало селенокадмійове скло, яке має жовтий, червоний і жовтогарячий колір.

2. Скло світлорозсіююче

Скло світлорозсіююче (молочне) застосовують для виготовлення деталей, що дифузійно розсіюють минаюче чи відбите світло. Їхнє позначення МС. Вони отримали властивості розсіювання, завдяки введенню в їхній склад з'єднання фтору чи фтористого натрію, що забезпечує "глушіння" скла.

3. Скло фотохромне

Скло фотохромне оборотно змінює свою прозорість у видимій частині спектра в залежності від величини освітленості і тривалості опромінення. Після припинення опромінення пропущення скла відновлюється. Їх застосовують для виготовлення світлофільтрів, світлозахисних окулярів і екранів і позначають ФХС. Основними характеристиками фотохромних стекол є: коефіцієнт фотохромності K_{ϕ} - це величина, що характеризує зменшення оптичної щільності за 30 секунд термічного знебарвлення; чутливість S_{ϕ} - величина зворотна кількості освітленості для одержання додаткової оптичної щільності рівної 0,2.

4. Радиаційно стійке скло

Радиаційно стійке скло - це скло, яке зберігає свої властивості під впливом іонізуючого випромінювання. Більшість звичайного оптичного скла під дією радіації темніє, зменшується їх світлопропускання до значення, що залежить від дози радіації і складу скла. Стійкість скла до впливу іонізуючого випромінювання характеризується збільшенням оптичної щільності ΔD_H . Підвищення радіаційної стійкості стекол досягається введенням до складу скла добавок, здатних запобігати утворення центрів фарбування. Найбільший ефект досягається введенням в якості добавки оксиду церію CeO_2 . Скло з вмістом CeO_2 зберігає світлопропускання при опроміненні дозами до 10^{+5} рентгена і позначається серіями вище 100. По інших властивостях радіаційно стійке скло серії 100 не відрізняються від своїх аналогів серії 0.

5. Скло оптичне люмінесцируюче

Скло оптичне люмінесцируюче активоване неодимом має вузькі смуги люмінесценції, причому на смугу 1060 нм приходить до 80% всієї енергії люмінесценції. Їх використовують для виготовлення активних елементів у твердотільних ОКГ із довжинами хвиль 900, 1060, 1300 нм. Спектр поглинання скла має багато смуг у видимій і ближній інфрачервоній області спектра. Скло позначають ГЛС (генеруюче люмінесцируюче скло), характеризується показником поглинання DO_{λ} при довжині хвилі $\lambda=586$ нм. Значення DO_{λ} знаходиться в межах від 0,19-0,47.

6. Інфрачервоне безкисневе скло

Інфрачервоне безкисневе скло це склоподібна речовина, що відрізняється від звичайного скла тим, що в їхньому складі немає хімічних сполук у складі яких присутній кисень, а процес склоутворення відбувається в безкисневому середовищі. Найбільш відомі халькогенідне безкисневе скло, основним компонентом якого є трьох сірчистий миш'як, селен, германій, телур. Хальпегенідне скло прозоре в інфрачервоній області спектра від 1-17 мкм. має високу хімічну і термохімічну міцність, позначається ИКС, розрізняється границями пропускання і показником заломлення. Безкисневе інфрачервоне скло використовують для виготовлення оптичних деталей і волоконних елементів, які працюють в інфрачервоному діапазоні.

7. Скло оптичне кварцове

Скло оптичне кварцове це однокомпонентне силікатне скло на основі кремнезему SiO_2 . Воно має наступні фізико-хімічними властивості:

- 1) Прозорість у широкому діапазоні хвиль і радіочастот.
- 2) Висока термостійкість.
- 3) Хімічна і радіаційна стійкість.
- 4) Малий коефіцієнт лінійного розсіювання.

Оптичне кварцове скло застосовують для виготовлення прозорих люків літальних апаратів, кутових відбивачів, активних елементів ОКГ, оболонок джерел світла й інших оптичних деталей, що зазнають різких температурних впливів. У залежності від основної області спектрального пропускання випускається оптичне кварцове скло наступних марок: КУ1, КУ2 - прозорі в ультрафіолетовій області спектра, КВ, КВР - прозорі у видимій області спектра, КИ - прозорі в інфрачервоній області спектра.

8. Оптичні ситали

Ситали - це особливий клас склокерамічних матеріалів, що мають мікрокристалічну структуру з кристалами розміром не більш 1-2 мкм, рівномірно розподілених по всьому обсязі склоподібної речовини. Оптичні ситали відрізняються особливо тонкою зернистою структурою, розміри кристалів не перевищують довжини напівхвилі видимої ділянки

спектра. Оптична щільність кристалів і склоподібної маси збігається чи близька між собою, що виключає світлорозсіювання на границях розділу фаз (скло – кристал). Ситали мають підвищену в порівнянні зі склом термостійкість, механічну міцність і твердість. Коефіцієнт лінійного розширення деяких марок приблизно дорівнює нулю. В оптичній промисловості застосовуються ситали: CO115M, CO156, CO21.

CO115M - термостійкий ситал із малим близьким коефіцієнтом лінійного теплового розширення. Застосовують для виготовлення оптичних деталей у який не допускається зміна форми поверхні зі зміною температури: астрономічні дзеркала, оптичні деталі гіроскопів, підставки інтерферометрів.

CO156 - ситал із малим коефіцієнтом лінійного теплового розширення. Відрізняється підвищеною прозорістю у видимій області спектра і кращою однорідністю. Застосовують для виготовлення пробного скла і деталей вимірювальної техніки.

CO21 - ситал із малим коефіцієнтом лінійного теплового розширення в межах 0-+350°C. Має максимальну термостійкість (до +700°C) і максимальну відносну твердість по зшліфовуванні. Застосовують для виготовлення деталей приладів лазерних гіроскопів і приладів працюючих у космосі.